

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

Neveléstudományi Doktori Iskola

Doktori Iskola vezetője: Prof. Dr. Szűts Zoltán egyetemi tanár, PhD

Programigazgatója: Dr. Szőke-Milinte Enikő egyetemi docens, PhD

Juhász István

A kézilabdázók bevalását meghatározó tényezők vizsgálata

A doktori (PhD) értekezés tézisei

Témavezetők:

Prof. Dr. Bognár József egyetemi tanár, PhD

Dr. habil Révész László egyetemi docens, PhD

Eger

2025.

1. Bevezetés

Az elmúlt években a sport stratégiai ágazattá válása felpörgette a magyar sportéletet. Ez a változás átalakította és új kihívások elé is állította a sportban tevékenykedő szakembereket a sport minden területén. A megnövekedett igények és elvárások a szakemberek részére új területeket nyitottak meg és tettek lehetővé a sportolók felkészítésében. Elérhetővé váltak olyan eszközök és módszerek a sportszakma és a különböző tudományterületek esetében, amelyek ezt megelőzően jóval kisebb intenzitással voltak megvalósíthatóak a sportolók felkészítése során. Ez a szintű átalakulás jelentősen érintette a kézilabdázást is. A hazai kézilabdázás eredményeit és hagyományait tekintve vezető csapatsportág, amely mind sportszervezeti, mind nemzeti válogatott szinten ismert és elismert hazánkban és a nemzetközi sportéletben is.

1.1. A témaválasztás indoklása

A jövő erőpróbáit nagyon nehéz egzakt formában megállapítani, hiszen ma nem tudjuk, hogy az utánpótlás korú sportolóinknak milyen szakmai és a szakmát körülvevő környezeti feltételek mellett kell majd megfelelniük – nyolc-tíz év múlva – a felnőttek között, ahol minden „csak a győzelemről” szól. Azt viszont már a jelenben is tudjuk, hogy a sportolók teljes spektrumú felkészítése (szakmai, pedagógiai, pszichológia) segítheti a megfelelést a jövő kihívásaira vonatkozólag. A jelenkori felkészítési modellek nem nélkülözhetik a szakmai tartalmak mellett a sportban résztvevők személyiségvizsgálatát sem, ahol az értelmi, érzelmi, magatartásbeli, viselkedésbeli faktorok minőségét tudjuk megállapítani. Legalább ilyen fontos tényező számunkra a sportszakemberek és a sportolók kapcsolatrendszere is. Az edzők, sportszakemberek felelőssége egyre jobban felértékelődik, hiszen az edző szinte napi kapcsolatban van a tanítványával, ami egy idő után bizalmi viszonyná is válik (Gombocz, 2005; Bognár, 2023; Révész és mtsai, 2013; Révész, 2023).

A sportolóvá válás folyamatában központi szerepben vannak a szülők. A szülők szerepét nem szabad elvitatni, de szükséges megvizsgálni, hogy milyen területeken van erős, vagy éppen kisebb hatással a sportoló gyermekére? A megfelelő szülői magatartás támogathatja a sportágban való hosszú távú részvételt és csökkentheti az idő előtti sportágelhagyást (Géczi és Baji, 2016; Kovács és mtsai, 2024; Gyömbér, 2018).

A sportszakemberek az utánpótlás szempontjából a kiválasztás során régebben elsősorban a fizikai adottságokra koncentráltak. Ma a sportági megmérettetések, valamint az alkati

jellemzők szerepe mellett egyre nagyobb figyelmet kapnak a pszichológiai és pedagógiai tényezők (Frenkl, 2003; Ráthonyi – Odor és mtsai, 2012), amelyeknek a kiválasztást segítő, előrejelző prediktív funkcióját a sportágak többsége még nem használja ki kellő mélységben (Oláh és mtsai, 2012).

A disszertációm célja, hogy megvizsgáljam a kézilabdázók beválásához szükséges környezeti tényezőket. A vizsgálat eredményeit pedig felhasználjuk a sportági szakmai stratégiai irányok kialakításában és beépítjük azokat az edzőképzésbe is.

1.2. Problémafelvetés

A sportágválasztás ösztönzése, a kiválasztás, a tehetséggondozás, majd a beválás alapjait kell, hogy képezze a sportszakemberek mindennapi tevékenységének, melyek megalapozzák az élsportot.

A sportágban dolgozó szakemberek már régóta keresik a sportági alkalmasság objektív mérőeszközeit, a kiválasztás legmegfelelőbb módszereit és a tehetséggondozás leghatékonyabb formáját, hiszen a kiemelkedő képességű sportolók, a tehetségek felkutatása, képzése és a tehetséggondozás folyamatának hatásfoka határozza meg az eredményességet (Nádori, 1985).

Ez utóbbihoz viszont szükséges egy szisztematikusan kidolgozott és végrehajtott felkészítési rendszer, melynek része a kiválasztás és a tehetséggondozás (Williams és Hodges, 2004). A versenysport a tehetségek keresésén túl a fiatal sportolók fejlődésének folyamatos mérését is igényli annak érdekében, hogy a kiválasztás és a tehetséggondozás folyamatát hatékonyan elősegítse. Köztudott, hogy a csúcsteljesítmény eléréséhez a legjobb adottságokkal rendelkező sportolókra van szükség, ugyanakkor az sem vitatott, hogy az edzés minősége, mennyisége és a környezet is döntő tényező a folyamatban (Morris, 2000).

A hazai kézilabdázásban jelen kutatás egyedülálló feladatként kerül megvalósításra, amely megpróbálja a felkészítés és a beválás problematikáját holisztikus megközelítéssel kezelni és az eredmények vonatkozásában megkeresni, de legalább rávilágítani azokra a képesség- és készségfaktorokra, amelyek a különbséget jelenthetik a fiatal sportolók között a beválás vonatkozásában.

A kézilabda sportágban való sikeres megfeleléshez szükséges tehetségjegyeket kívánjuk feltérképezni, valamint feltárni azokat a faktorokat, amelyek segíthetik meghatározni a

felnőttkori beváláshoz szükséges adottságokat és megszerzett tulajdonságokat az U18-as korosztályra vonatkozólag.

A kutatás nem nélkülözheti a tehetséggondozást, a Magyar Kézilabda Szövetség stratégiájának elemzését és a sportszakemberek szemszögéből való megközelítését. A kapott információk elemzését követően keressük azokat a fontos elemeket, eszközöket, amelyek a sportszakemberek rendelkezésére állhatnak majd a napi gyakorlati munkájuk során.

1.3. Kutatási kérdések

K1. A sportági stratégiai irányelvek miként támogatják az utánpótlásnevelést és a tehetséggondozást a sportágban?

K2. Melyek a legfontosabbnak vélt tényezők a tehetséggondozásra és beválásra vonatkozólag a sportolók és az edzők véleménye alapján?

K3. Milyen különbségek mutathatók ki a válogatott és a nem válogatott kézilabdázók között az alábbi területeken:

- pszichomotoros,
- pedagógiai
- pszichés területeken?

K4. Mennyire eltérőek a férfiak és a nők esetében a beválás jellemzői?

1.4. Hipotézisek

H1. Feltételezzük, hogy a szakági szövetség stratégiájában az utánpótlásnevelés rendszerszinten működik, elsősorban a sportszakmai feladatokhoz igazodóan.

H2. Feltételezzük, hogy a sportolók és az edzők véleménye alapján a sikeresség szempontjából a legfontosabb összetevőket a sportszakmai – főleg a belső tényezőkkel összefüggő – nézetek alkotják majd.

H3. Feltételezzük, hogy a válogatott és nem válogatott utánpótláskorú kézilabdázók között különbség mutatkozik a

- pszichomotoros,
- pedagógiai és
- pszichés területeken.

H4. Feltételezzük, hogy a válogatott és nem válogatott férfiak és nők esetében eltérőek lesznek a beválás jellemzői.

2. Módszerek

A kutatás esetében egy olyan összetett módszertant alkalmaztunk, amely biztosította számunkra a kiválasztott minta esetében a legszélesebb körű információkat a kutatási kérdéseink és a hipotéziseink megválaszolása érdekében az alábbiak szerint:

- dokumentumelemzés (sportági stratégia)
- strukturált interjúk (sportszakemberek, sportolók)
- kondicionális és alkati paraméterek vizsgálata
- Vienna Test System által mért személyiségjellemzők vizsgálata
- sportpedagógiai kérdőív a külső és belső tényezők vizsgálatára
- sportpszichológiai tényezők vizsgálata (motiváció, önértékelés)
- magatartás, bánásmód, kapcsolati tényezők vizsgálata (edzők, szülők)

2.1. A mintaválasztás bemutatása

A mélyinterjúk résztvevői:

A mélyinterjúk során sportolókat, edzőket, sportvezetőket – 4 fő válogatott és 4 fő nem válogatott sportoló (N=8) és sportszakembereket 1 fő válogatott edző, 1 fő sportszervezeti edző, 1 fő sportvezető (N=3) – választottunk a mintába.

Válogatott és nem válogatott sportolók:

Válogatott/bevált nők (N=20), Válogatott/bevált férfiak (N=21). Nem válogatott nők (N=20), Nem válogatott férfiak (N=21).

A teljes minta 82 fő volt (N=82)

2.2. Adatfelvétel

2.2.1. Dokumentumelemzés

Vizsgálatunk fókuszát a sportági stratégia szakmai pillérének elemzése adja, valamint a pillér összefüggéseinek vizsgálata más területekkel. Az elemzés során célterületként jelenik meg számunkra a korosztályos felkészítés egymásra épültségének jellemzése, valamint az egyéni tehetséggondozás és a beválást támogató környezeti feltételeknek a megléte és annak a működési szintje is.

2.2.2. Interjúk

Az interjúkérdésekben a beváláshoz szükséges képességek és készségek, valamint az azokat támogató környezeti tényezők együttes szerepére kérdeztünk rá az edzők, valamint a sportolók szemszögéből. Az interjúk személyes találkozások formájában történtek, melyről hangfelvétel készült.

2.2.3. Motorikus és az alkati adottságok felmérését szolgáló tesztek

A kutatás keretein belül a vizsgált sportolói csoportok felmérésének az utánpótlás válogatottak felmérésére szolgáló szövetségi protokoll volt az alapja, az alábbi gyakorlatanyaggal:

- testmagasság mérése (cm), testsúly és testösszetétel mérése (kg), (% - index),
- szakági edzésmúlt (évek), erőnléti edzésmúlt (évek),
- vertikális felugrás, sprintképesség mérése (5, 10, 20 m), maximális erőtesztek (fekvenyomás – guggolás), állóképességi teszt (YoYo Intermittent Recovery I teszt).

2.2.4. A Vienna Test System (VTS)

Vizsgálatunk során az eszköz által mérhető funkciókból kizárólag a személyiség funkciók szintjét mértük fel. A „Big Five” személyiségteszt öt dimenzióján belül a sportban is meghatározó – tizenkét – személyiség tulajdonságot mérő módszerét alkalmaztuk.

2.2.5. A kérdőívek és tesztek adatfelvétele

A sportolók nézeteinek felméréséhez kérdőíves módszert választottuk. A kérdőívek tartalma a sportolói motivációra, az edző-sportoló kapcsolatára, az edzői bánásmódra, viselkedésre, a sportolói környezetre (edző-szülő vonatkozásában) és a mérkőzések előtt átélt stressz minőségére, valamint a sportolókat körülvevő pedagógiai környezetre vonatkoztak. A kérdőívek zárt végű kérdéseket tartalmaztak különböző értékskálákkal. Az általunk használt kérdőívek az alábbiak voltak:

- sportolói sportpedagógiai kérdőív
- a sportolók mérkőzés előtti pszichés állapot felmérését szolgáló kérdőív (CSAI-2)
- észlelt autonómia támogatás, sportkörnyezeti kérdőív (edzők) (SCQ – H)
- észlelt autonómia támogatás, sportkörnyezeti kérdőív (szülők) (PASSES – H)
- edző-sportoló kapcsolat feltárássra szolgáló kérdőív (CART -Q)
- edzői viselkedés (CBQ)
- sportmotivációs kérdőív (H-SMS)

2.2.6. Adatfeldolgozás

A dokumentumelemzés kvalitatív vizsgálata során a tartalomelemzés non reaktív (beavatkozás-mentes, következmények nélküli) módszerét alkalmaztuk. A dokumentum belső tartalmi elemeit kategorizáltuk azért, hogy a sportszakmai terület legfontosabb kapcsolódási pontjait minősíteni tudjuk. Az interjúk esetében szövegelemzést és összefüggés vizsgálatokat végeztünk.

A motorikus, VTS és a kérdőíves vizsgálatok eredményeinek a rendelkezésre állása után az adatok elemzésére leíró statisztikai eljárásokat alkalmaztunk a teljes populációra vonatkozólag. A különböző – mintából kialakított – csoportok összehasonlítására és azok tartalmi különbségeinek meghatározására kétmintás t-próbát alkalmaztunk. Ezen túlmenően a csoportok közti jellemző különbségek megállapítása érdekében diszkriminancia analízist is végeztünk, valamint az összefüggések vizsgálatához Pearson korreláció vizsgálatot alkalmaztunk. A statisztikai elemzéseket az SPSS 28.0 program segítségével végeztük el. A szignifikancia szintnek a kutatásokban alkalmazott hibahatárt ($p=5\%$), valamint az összefüggések vizsgálata esetében az ($r=0,5$) szint feletti értékeket vettük alapul.

3. Eredmények

3.1. A Magyar Kézilabda Szövetség stratégiájának elemzése (2022-2028)

A stratégiával kapcsolatos legfontosabb megállapítások:

- a stratégia periodizációja jól körülhatárolható és világos, egyértelmű célokat tűz ki a megvalósítás terén,
- a különböző korosztályokra jellemző felkészítésbeli modellek és feladatok egymásra épülnek és tartalmilag erősen össze is függenek,
- a sportszakmai stratégia tartalmi részeinek nagy része a sportszakmával foglalkozik elsődlegesen,
- a felnőttkori beválás és az ott leadott teljesítmény elsődlegessége fontos alaptézisként jelent meg az elemzés során,
- megemlíti a sportolókra ható környezeti tényezőket – kiemelten az edző-sportoló közti viszonyrendszer minőségére –, ezzel is erősítve az edzők pedagógiai és pszichológiai képzésének a jelentőségét, mint megoldandó feladatot a jövőt illetően,
- a környezeti feltételek elemzéséből és annak fejlesztéséből hiányzik a szülői hatásoknak a vizsgálata, vagy az arra történő utalás a stratégiában.

3.2. A szereplők véleménye

Sportolók:

A sportolói interjúkat összegezve a válogatott és nem válogatott kézilabdázók sok esetben azonos véleményt képviseltek. Mindannyian fontosnak tartották a genetikai, öröklött tényezőket a beválásuk kapcsán, valamint a megfelelő önbizalom meglétét is. Az edzői, szülői kapcsolatrendszerek esetében a pozitív bánásmód és a bizalmi légkör mindkét esetben fontos tényező volt. A motivációs bázis inkább a belső motiváció irányába tolódott el, de a beváltak megemlítik a külső motivációt is, mint befolyásoló tényezőt a pályafutásuk sikerére vonatkozólag.

Sportszakemberek:

A sportági mozgásanyag és a pszichomotorikus képességek mellett a megfelelő személyiséggel való rendelkezést és annak fejlesztését kiemelt tényezőként említették az interjúk során. Az edzői kompetenciák között – a szakmai tudás mellett – megemlítették a kommunikációs készséget, az önképzést és a nagy munkabírást, mint elvárható képesség-készség faktorokat. A

motivációs bázis esetében a belső motiváció elsődlegessége, az edző-sportoló kapcsolatában a tisztelet, az őszinteség és a bizalmi légkör mint elvárás jelent meg az interjúk kapcsán.

3.3. A motorikus tesztek és az alkati paraméterek eredményeinek vizsgálata

A férfiak esetében a válogatott sportolók eredményei alapján tudtuk megkülönböztetni a két csoportot a legerőteljesebben. Ezek szerint a legjobban megkülönböztető képesség a két csoport között a *Guggolás (Backsquat)* teszt ($F(1,2)=21,112$; $p<,001$) volt. Ezt követte az alkati paraméterekhez tartozó *Testmagasság* ($F(1,2)=17,911$; $P<,001$) és a *Testsúly* ($F(1,2)=6,131$; $p=0,018$), majd a *Fekvenyomás (Benchpress)* ($F(1,2)=4,452$; $p=0,041$).

A nők esetében a két csoportot legjobban a *Guggolás (Backsquat) teszt* ($F(1,2)=21,525$; $p<,001$) különböztette meg. A második megkülönböztető képesség a *Guggolás (Relatív) teszt* ($F(1,2)=19,066$; $p<,0,01$) volt, melyet a *Testmagasság* ($F(1,2)=11,757$; $p=0,002$) paramétere követett. A legkevésbé megkülönböztető képességet a mintában az *Állóképességi teszt* ($F(1,2)=10,449$; $p=0,003$) jelentette.

3.4. A Vienna Test System (VTS) személyiség vizsgálat eredményeinek bemutatása

A férfi válogatott és nem válogatott mintát a válogatott kézilabdázók személyiségjegyei alapján tudtuk megkülönböztetni. A leginkább megkülönböztető személyiségjegy a két vizsgálati csoport között az *Ambíció* volt ($F(1,2)=17,841$; $p=0,001$). A második legerősebben megkülönböztető A *Fegyelmezettség* ($F(1,2)=17,189$; $p=0,001$), melyet a *Kötelességérzet* ($F(1,2)=14,646$, $p=0,001$), az *Önbizalom* ($F(1,2)=14,399$; $p=0,001$), az *Érzelmi erő* ($F(1,2)=12,125$; $p=0,001$), az *Energikusság* ($F(1,2)=9,863$; $p=0,003$) és a *Higgadtság* ($F(1,2)=6,983$; $p=0,012$) követett. A legkevésbé megkülönböztető jellemző a két csoport között az *Asszertivitás* ($F(1,2)=6,204$; $p=0,017$) és a *Segítőkézség* ($F(1,2)=6,167$; $p=0,017$) voltak.

A női válogatottak és nem válogatottak esetében nem találtunk a két csoport között szignifikáns különbséget a személyiségjegyek vonatkozásában, így diszkriminancia analízist sem végeztünk.

A két nemet leginkább az *Önbizalom* ($F(1,2)=10,556$; $p=0,002$) faktor esetében tudtuk megkülönböztetni a férfi játékosok javára. Ezt követte az *Érzelmi erő* ($F(1,2)=10,027$; $p=0,002$), szintén a férfiak javára. A harmadik megkülönböztető tényező, – a nők javára – az *Érzelmi nyitottság* ($F(1,2)=9,772$, $p=0,002$) volt. A legkevésbé megkülönböztető személyiségjegynek a *Higgadtság* ($F(1,2)=4,31$; $p=0,333$) bizonyult.

3.5. A vizsgálatban részt vevők sportpedagógiai aspektusú vizsgálata

A válogatott és a nem válogatott férfi játékosok között a *Taktikai készség* ($F(1,2)=7,297$; $p=0,01$) jelentette a legmeghatározóbb különbséget. A második helyen *Az edző erkölcsi magatartása* ($F(1,2)=0,023$, $p=0,023$), harmadik az *Életvitel (táplálkozás, pihenés, éjszakai szórakozás – káros szenvedélyek elkerülése)* ($F(1,2)=5,329$; $p=0,026$), negyedik *Az edző pedagógiai felkészültsége* ($F(1,2)=4,355$; $p=0,043$), míg a legkevésbé *A szakmai stábra (erőnléti edző, rehabilitációt irányító szakember)* ($F(1,2)=4,241$; $p=0,046$) vonatkozó válaszok különböztették meg a két vizsgálati csoportot. A női válogatott és nem válogatott játékosok nézetei a *Testösszetétel paraméterek* ($F(1,2)=16,775$; $p<,001$), a *Szakmai műhelymunka a klubnál* ($F(1,2)=15,69$; $p<,001$) és a *Kognitív tényezők* ($F(1,2)=12,667$; $p=0,001$) esetében különbözik a leghangsúlyosabban, és a *Csapattársak együttműködése* ($F(1,2)=4,56$; $p=0,039$), valamint a *Társas kapcsolatok, együttműködés* ($F(1,2)=4,586$; $p=0,039$) tényező befolyásoló szerepében a legkevésbé.

A férfiak és nők között a legerősebb különbséget a *Taktikai készség* ($F(1,2)=19,381$; $p<,001$) és az *Inspiráló környezet a klubnál* ($F(1,2)=18,476$; $p<,001$) válaszok adták a női kézilabdázók nézetei alapján. A legkevésbé megkülönböztető válaszok az *Iskolai tanulmányi eredmény* ($F(1,2)=4,23$; $p=0,043$) és az *Edző motivációs bázisa* ($F(1,2)=4,017$; $p=0,048$) kérdésekre adott válaszok voltak.

3.6. A vizsgálatban részt vevő sportolók mérkőzés előtt önértékelésre vonatkozó pszichés állapotának vizsgálata

A férfiak közti különbségek vizsgálata esetében az *Önbizalom* ($F(1,2)=22,371$; $p<,001$) alapján tudtuk a legjobban megkülönböztetni a két csoportot a válogatottak válaszai alapján. A *Kognitív szorongás* ($F(1,2)=4,406$; $p=0,042$) volt a második megkülönböztető jellemző a nem bevált kézilabdázók válaszai alapján. A válogatott és nem válogatott női minta eredményeinek feldolgozásakor a két csoport között nem találtunk szignifikáns különbséget, így diszkriminancia analízist sem végeztünk.

Amennyiben a két nem közti legfőbb különbségeket vizsgáljuk, a legerősebb különbséget a *Kognitív szorongás* faktor jelentette ($F(1,2)=27,114$, $p<,001$) a női kézilabdázók magasabb értékű válaszai alapján. Szintén a nők javára tudtuk megkülönböztetni a nemeket a *Szomatikus szorongás* faktor alapján ($F(1,2)=16,656$; $p<,001$), míg a harmadik megkülönböztető tényező a férfiak javára az *Önbizalom* faktor volt ($F(1,2)=15,309$; $p<,001$).

3.7. A környezeti hatások vizsgálata az edzői bánásmód kapcsán

A férfi minta eredményeit elemezve Az edzőm megbizonyosodik arról, hogy valójában megértem a sporttal kapcsolatos célokat, és azt, hogy mit kell érte tennem (F (1,2)=9,869, p=0,003) válasz volt a két csoport között a legerősebben megkülönböztető tényező, melyet Az edzőm bízik a képességeimben, hogy jól űzőm a sportot (F (1,2)=8,464; p=0,006) és az Úgy érzem, az edzőm biztosítja számomra a választás lehetőségét (F (1,2)=4,763; p=0,035) válaszok követtek. A nők esetében a legerősebb különbséget adó válasz a Mielőtt egy új módszert ajánlana az edzőm, megpróbálja megérteni, ahogyan én látom a dolgokat (F (1,2)=14,035, p=<,001) kérdésre adott válasz jelentette, majd Az edzőm hallgat arra, hogy én hogyan szeretném csinálnia a dolgokat (F (1,2)=10,106; p=0,003) és az Úgy érzem, az edzőm törődik velem, mint emberrel. (F (1,2)=4,171; p=0,048) kérdésekre adott válaszok következtek a sorrendiségben a válogatott kézilabdázók véleménye alapján.

A két nem között a férfiak válaszai alapján a Mielőtt egy új módszert ajánlana az edzőm, megpróbálja megérteni, ahogyan én látom a dolgokat (F 1,2=19,382; p=<,001) válasz jelentette. A második legerősebb különbség is a férfiak véleményét tükrözte inkább, Az edzőm hallgat arra, hogy én hogyan szeretném csinálni a dolgokat (F 1,2=9,767; p=0,002), míg a női válaszok alapján Az edzőm biztat arra, hogy kérdezzek (F 1,2=9,143; p=0,003) kérdésre adott válasz mutatta a harmadik legerősebb különbséget a két csoport között.

3.8. A környezeti tényezők vizsgálata a szülői támogatás kapcsán

A férfiak esetében a két csoport közti legerősebb különbségek a diszkriminancia analízis eredményei alapján a Tudok beszélni a szüleimmel a versenysportról (F (1,2)=12,308; p=0,001), Úgy érzem, megoszthatom azokat a tapasztalataimat, élményeimet a szüleimmel, amelyek a versenyszerű sportolással kapcsolatos (F (1,2)=10,906; p=0,002), A szüleim megdicsérnek, mikor versenyszerűen sportolók (F (1,2)=9,897; p=0,003) válaszok alapján tudtuk megállapítani, míg a legkevésbé megkülönböztető az Úgy érzem, a szüleim megteremtik a lehetőségét, hogy versenyszerűen sportoljak (F (1,2)=6,541; p=0,014) válasz voltak, minden esetben a válogatott férfi kézilabdázók magasabb statisztikai értékeit tükrözve. A válogatott és nem válogatott női minta eredményeinek feldolgozásakor a két csoport között nem találtunk szignifikáns különbséget, így diszkriminancia analízist sem végeztünk.

A férfi (válogatott és nem válogatott) és női (válogatott és nem válogatott) minta eredményeinek feldolgozásakor a két csoport között nem találtunk szignifikáns különbséget, így diszkriminancia analízist sem végeztünk.

3.9. Az edző és sportoló kapcsolatának vizsgálata a sportoló szemszögén keresztül

A két csoport közötti különbségvizsgálat során az *Elköteleződés* alskálához tartozó kérdésekre adott válaszok különböztették meg legjobban az adott mintát ($F(1,2)=17,281$; $p<,0010$), melyet a *Közelség* alskála ($F(1,2)=8,21$; $p=0,007$) és az *Edzői viselkedés* alskála ($F(1,2)=6,836$; $p=0,013$) követett mindhárom esetben a válogatott kézilabdázók véleménye alapján. A bevált és nem bevált női kézilabdázók válaszai esetében az alskálák között nem találtunk szignifikáns különbséget, így diszkriminancia analízist sem végeztünk.

A nemek közti különbségek vizsgálatakor az *Edzői viselkedés* alskálára ($F(1,2)=7,748$; $p=0,007$) adott válaszok jelentik a legjelentősebb különbséget a férfiak és nők között, míg a második különbség a *Közelség* alskálára ($F(1,2)=4,267$; $p=0,046$) adott válaszok esetében jelent meg a női válaszok alapján.

3.10. Az edzői viselkedés eredményei a sportolók nézetei alapján

Az edzői viselkedés eredményei a sportoló nézetei alapján történt vizsgálatunknál egyik csoport esetében sem találtunk szignifikáns különbséget, így diszkriminancia analízist sem végeztünk.

3.11. A sportolói motiváció vizsgálat eredményeinek elemzése

A férfiak között a diszkriminatív különbséget a *Kognitív intrinzik* szabályozás jelentette ($F(1,2)=11,752$; $p=0,001$). A második legerősebb különbség az *Effektív intrinzik* szabályozás esetében volt megfigyelhető ($F(1,2)=10,592$, $p=0,002$) mindkét esetben a válogatott kézilabdázók javára. A harmadik legerősebb különbség az *Amotiváció* esetében jelentkezett ($F(1,2)=8,252$; $p=0,006$), ebben az esetben a nem válogatott kézilabdázók válaszai alapján. A legkevésbé megkülönböztető változó a két csoport között az *Identifikált* szabályozás ($F(1,2)=4,928$; $p=0,032$) volt. A női minták közötti különbségek esetében a legerősebb értékkel az *Effektív intrinzik* szabályozás jelent meg ($F(1,2)=14,389$; $p<,001$), majd az *Integrált* szabályozás ($F(1,2)=6,446$; $p=0,015$) következett. A legkevésbé megkülönböztető változó a *Kognitív intrinzik* szabályozás ($F(1,2)=6,276$; $p=0,017$) volt, minhárom esetben a bevált kézilabdázók értékei voltak magasabbak.

A férfi (válogatott és nem válogatott), valamint a női (válogatott és nem válogatott) minták eredményei alapján az alskálák között nem találtunk szignifikáns különbséget, így diszkriminancia analízist sem végeztünk.

3.12. A teljesítményre ható tényezők összefüggéseinek vizsgálata

A férfi válogatott minta esetében a *sportoló elköteleződése* az edzője iránt, valamint az edzői *támogató bánásmód* vizsgálatának során közepesen erős kapcsolatot ($r=0,571$) tudtunk megállapítani. A sportoló *közelségének* vizsgálata az edzőjével esetében szintén közepesen erős volt a kapcsolat az *edzői támogatással* ($r=0,563$). A válogatott férfiak belső motivációja és az edzőjéhez köthető tapasztalatok esetében viszont a *kognitív intrinzik* motiváció és az *edzőkhöz köthető tapasztalatok* közepesen erős kapcsolatot mutattak ($r=0,571$). Az *integrált belső szabályozás* és az *edzőkkel kapcsolatos tapasztalatok* szintén közepesen erős kapcsolatra világítanak rá a vizsgálat során ($r=0,579$). A mérkőzés előtti állapotelemzés, valamint az edző iránt érzett elköteleződés, közelség és viselkedés elemzésekor a válogatott férfiak esetében az *önbizalom* és az *elköteleződés* esetében találtunk közepesen erős korrelációt ($r=0,555$).

A válogatott nők mintája esetében is hasonló eredmények születtek a vizsgált területeken. A sportoló *elköteleződése* az edzője iránt és az edző *támogató bánásmódja* közepesen erős kapcsolatot mutatott ($r=0,555$), valamint a sportoló *közelsége* az edzőjével és az edzői *támogató magatartás* ($r=0,621$) közepesen erős kapcsolatot eredményezett.

A női válogatott kézilabdázók esetében viszont a *külső szabályzás* és az *amotiváció* közepesen erős kapcsolattal rendelkezett ($r=0,561$). A válogatott nők eredményeit elemezve két esetben találtunk közepesen erős kapcsolatot a motivációs bázis és a szülői támogatás között. Az *integrált szabályozás* és a *szülői támogatás* esetében ($r=0,516$), valamint az *introjektált szabályozás* és a *szülői támogatás* esetében pedig ($r=0,673$) volt a kapcsolat erősségét mutató érték. A válogatott nők esetében a *szomatikus szorongás* és az *edzői negatív bánásmód* esetében közepesen erős korrelációt tapasztaltunk ($r=0,569$).

4. Megbeszélés

Eredményeink sok esetben megerősítették a kutatásunk során feltett kérdéseink aktualitását a sportolók felkészítésével és beválásával kapcsolatosan. Meggyőződhattünk arról, hogy a különböző minőségi szinteken lévő utánpótláskorú kézilabdázók beválását milyen – közvetlen és közvetett formában – sportszakmával összefüggő tényezők befolyásolhatják, valamint képet kaptunk arról, hogy az utánpótláskorú kézilabdázók milyen pszichés és pedagógiai környezetben tevékenykedhetnek biztonságosan. Eredményeink rávilágítottak arra, hogy a kézilabdázók felkészítésének tervezése roppant sokoldalú tudást és ismeretanyagot igényel a felkészítéssel foglalkozó szakemberektől. Ezeknek az ismereteknek a birtoklása olyan szakmai és bizalmi légkört képes kialakítani, amely nagyban hozzájárulhat a kézilabdázók minőségi fejlődéséhez. Választ kaptunk arra is, hogy a szülők szerepe fontos, de a sportolói életút előrehaladásával ez a szerep megváltozik minden beválási szinten. A beválást befolyásoló tényezők esetében a genetikai, az öröklött tényezők szerepe továbbra is fontos a sportolók esetében, de önmagában ez még nem elég a sikerhez. A kapcsolatrendszerek (edző, szülő) minősége felértékelődött az elmúlt években a sport területén, melyet a kutatásunk is bizonyított. A sportban megvalósuló folyamatos teljesítménykényszer erőteljes hatással van az abban résztvevőkre, amelyet csak a megfelelő személyiséggel rendelkező egyének képesek adaptálni. A kutatás során bizonyítást nyert a beválási szintek közötti különbségek megléte a pszichés és motivációs háttér esetében. A két nem közötti különbségek vizsgálata a kutatás során bizonyította a nemek közti felkészítésbeli eltérések fontosságát, elsősorban a pedagógia és a pszichológia területein.

A H1 egyértelműen bizonyítást nyert, mivel az országos szakszövetség 2022–2028-as stratégiájában az utánpótlás nevelés rendszerszinten működik. A különböző korosztályok a szövetség által elkészített szakmai anyagok felhasználásával eltérő, de egymásra épülő képzési és versenyeztetési struktúrában működnek. A stratégia szakmai pillérének tartalmában a képzés és a versenyeztetés központi szerepet kap, de – főleg az alacsonyabb korosztályokban – a nevelés és a személyiségfejlesztés szerepe említésre került. Kutatásunk során elemzett sportolókat körülvéő környezeti tényezők vonatkozásban kizárólag az edző és azok képzése jelenik meg rendszerszinten szervezett keretek között a stratégiában, zömmel szakmai tartalmakra korlátozottan.

A H2 nem igazolódott be, mivel a sportolók véleménye alapján nem csak a sportszakmához közvetlen kapcsolható tényezőket tartottak fontosnak a kézilabdázók, hanem

olyan egyéb más külső környezeti tényezőket is, amelyek hatással lehetnek a sikerességükre, mint például az edzők pedagógiai és pszichés felkészültsége. Kutatásunk bizonyította a sportolók körülvevő környezeti tényezők erős befolyását is, valamint az interperszonális kapcsolatrendszerek fontosságát is a sportban elérhető sikerek érdekében.

A H3 részben igazolódott be, mivel a férfiak esetében mind a három vizsgált területen statisztikailag kimutatható módon meg tudtuk különböztetni a válogatott és nem válogatott kézilabdázókat, míg a nők esetében nem minden esetben.

A H4 hipotézisünk bizonyítást nyert, mivel a válogatott férfiak és nők között a beválást meghatározó jellemzők esetében különbségeket találtunk minden területen.

Kutatásunk legjelentősebb eredményét akkor könyvelhetnénk el, ha a tudomány által igazolt megállapítások mellett a napi gyakorlati munka számára is támpontokat nyújthatnánk majd javaslatainkkal. Ehhez szükségesnek tartjuk, hogy a sportági szövetség megismerje kutatásunk eredményeit a különböző publikációk és ismeretterjesztő előadások, továbbképzések során az edzőképzésben, amely új gondolatvilágot indíthat el a hazai sportszakemberek felkészítési és képzési programjainak összeállítása kapcsán.

4.1. A vizsgálat korlátai, további kutatási lehetőségek

Vizsgálatunk során a mintaválasztás esetében az elemszámot erősen meghatározta a beváltak csoportjába tartozó válogatott kézilabdázók elemszáma, mivel a nem beváltak/nem válogatottak elemszámát is ehhez kellett meghatároznunk.

A jelen korosztállyal elvégzett elemzésből, értékelésből kiindulva izgalmasnak ígérkező téma lehet a jövőt érintőlegesen, ha nem csak az ifjúsági korosztályt, hanem a fölöttük lévő junior és felnőtt korosztályos mintát is felmérnénk. A kapott eredmények és azok értékelése komoly hozzáadott értéket jelenthetnek majd a későbbiekben a kiválasztás, a felkészítés, a beválás hármas egységének a harmonikus és eredményes működéséhez a kézilabdázásban, amely tovább növelheti a sportág eredményességét és versenyképességét a hazai és a nemzetközi sportéletben.

5. IRODALOMJEGYZÉK

- Bognár József (2023): Sportpedagógia. Budapest, Krea – Fitt Kft.
- Frenkl Róbert (2003): Sporttehetség. *Magyar Sporttudományi Szemle*. 2. 16.
- Géczi G, Baji I. (2016): A Hosszú-távú Sportfejlesztési Program szükségszerűsége a magyar sportban. *Testnevelés, Sport, Tudomány*, 1.1: 27–37.
- Gombocz János (2005): A sportegyesület, a nevelés helyszíne. *Kalokagathia*, 1-2. 27–36.
- Gyömbér Noémi (2018): A sportpszichológiai felkészítés szerepe a sportolói személyiség formál(ód)ásában. Doktori értekezés, *Testnevelési Egyetem Sporttudományok Doktori Iskola*, Budapest.
- Krisztina Kovács, Johanna Takács, István Juhász, Katalin Kovács (2024): Perceptions of parental involvement in youth handball players, the effects of sport participation stage and sports injury, *Frontiers* vol:15.
- Morris, T. (2000): Psychological characteristics and talent identification in soccer. *Journal of Sports Sciences*. 9. 715–726.
- Nádori László (1985): A tehetségek keresésének lehetőségei a testnevelésben. *Pedagógiai Szemle*, 4. 386–393.
- Oláh Attila, Szabó, Tamás, Mészáros Veronika, Pápai, Júlia (2012): A sportolói tehetségek kiválasztásának és nevelésének lehetséges útjai. In Kurimay, T., Faludi, V., Kárpáti, R. (szerk.) *A sport pszichológiája. Fejezetek a sportlélektan és határterületeiről I. Magyar Pszichiátriai Társaság & Oriold és Társai Kiadó*, Budapest. 17–60.
- Ráthonyi-Odor Kinga, Keceli Danica, Szabó Erika, Borbély Attila (2012): A Debreceni Sportiskola (DSI) növendékeinek menedzselése pszichológiai szempontból. *Magyar Sporttudományi Szemle* 13. évf., 51. sz., 2012/3 15–20.
- Révész László (2023): A sporttehetség - gondozás elmélete és gyakorlata. Budapest, Krea – Fitt.

Révész László, Bognár József, Csáki István, Trazskoma-Bicsérdy Gabriella (2013): Az edző - sportoló kapcsolat vizsgálata az úszás sportágban. *Magyar Pedagógia*, 113 (1), 53–72.

Williams, A.M., Hodges, N.J. (2004): *Skill Acquisition in Sport*. Routledge, London.